

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ У СВІТОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

У статті розглянуто стан, проблеми розвитку, основні чинники конкурентоспроможності регіонів, визначено напрями та стратегії їх розвитку.

В статтє рассмотрено состояние, проблемы развития, основные факторы конкурентоспособности регионов, определены направления и стратегии их развития.

This article examines the status, development issues and key competitive factors of the regions. Trends and strategies of the regions development have been identified.

Ключові слова: регіон, регіональна політика, регіональний розвиток, інтеграція, міжнародні економічні відносини.

Характерною ознакою світової економіки на сучасному етапі є міжнародні інтеграційні процеси, які стають все більш суттєвими і значною мірою набувають регіонального відтінку. Все більша роль у міждержавних відносинах надається регіонам.

Основним стратегічним завданням нашої країни є стимулювання соціально-економічного розвитку регіону та забезпечення стабільності національної економіки. Сьогодні це питання набуває все більшої актуальності, з огляду інтеграції України в світовий економічний простір і є ключовим засобом втілення у життя фундаментальних національних інтересів і вирішення завдань реформування економічної та політичної системи.

Наукові дослідження в цій галузі передбачають розробку такої економічної стратегії, яка б дозволила підготувати підґрунтя для пошуку новітніх інноваційних методів управління регіонами з метою надання їм стимулів до активного саморозвитку, раціонального використання наявного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності країни і прискорення інтеграційних процесів в міжнародній діяльності.

Ефективність функціонування економічних систем регіонів, а також проблеми їх розвитку неодноразово розглядалися такими вченими: А.Андерсон, Б.Ашейма, Я.Базиліук, О.Білорус, І.Брикова, З.Варналій, О.Гранберг, М.Долішній, Н.Калюжна, П.Кругман, Д.Лук'яненко, Ю.Макогон, С.Романюк, І.Школа та ін.

Трансформаційні процеси розвитку економіки України виявляють зміни в усіх її сферах, в тому числі і в поглибленні інтеграційних процесів регіонів та їх залученні до міжнародного економічного простору. "Регіональна інтеграція обумовлює міцніше зчеплення окремих національних господарств, їх зрощування в єдиний економічний організм і нібито підштовхує процес глобалізації, створюючи для нього зцементовані опорні конструкції" [1]. В умовах модернізації державної регіональної політики набуває актуальності дослідження процесів соціально-економічного розвитку регіонів. Потребує поглибленої теоретичної розробки і наукового аналізу питання, пов'язані з

усіма напрямками розвитку міжнародних економічних зв'язків, що ґрунтуються на глобалізації світового економічного простору; набуття досвіду різних країн світу, пов'язаного з післякризовим відновленням регіональної політики, а також розробкою державних стратегій регіонального розвитку.

Міжнародні економічні відносини в умовах глобалізації й інтернаціоналізації посилюють проблеми національного економічного розвитку, пов'язані з диверсифікацією їхніх економік, реформуванням соціально-економічних систем та забезпеченням їх конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Міжнародні економічні відносини – це відносини, що діють і удосконалюються під впливом зацікавленості країн таким чином, що дія економічних законів у міжнародному економічному просторі сприяє розвитку суб'єктів при точному і абсолютному усвідомленні останніми своїх національних економічних інтересів і відповідній політиці як усередині країни, так і на міжнародній арені.

Інтернаціоналізація в найзагальнішому вигляді є посиленням взаємозалежності економік різних країн [2]. Її формами є як інтеграція, так і глобалізація.

Входженню України у світове господарство і систему міжнародних економічних відносин сприяли інформаційна відкритість, удосконалення законодавства і здобуття нашою державою повноправного членства у СОТ. Це значно полегшило доступ як до іноземних, так і до українських ринків і відповідно посилило конкурентну боротьбу.

Саме в таких умовах зростає вплив світового господарства на розвиток міжнародного, економічного, політичного та соціального співробітництва.

Активізація економічного розвитку країни, в тому числі і її регіонів значною мірою залежить від пріоритетного напрямку державної політики. Інноваційний шлях України в цьому напрямку підтверджує прийняття низки законодавчих документів, таких як: нова редакція Закону України "Про наукову і науково-технічну діяльність", Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України; Закон України "Про інноваційну діяльність"; Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні"; Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 рр.) "Шляхом Європейської інтеграції", яка схвалена з метою забезпечення стабільного економічного зростання, утвердження інноваційної моделі розвитку, соціальної переорієнтації економічної політики, створення передумов для набуття Україною членства в Європейському Союзі [3], Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року. Крім того, про необхідність оновлених підходів до використання управлінського потенціалу територій і удосконалення управління ними зазначалось на засіданні Ради регіонів, що відбулося 24 січня 2010 року і є одним з найважливіших пріоритетів сучасного конституційного процесу, запровадженого у рамках Конституційної Асамблеї [4].

Природний, промисловий, інтелектуальний, трудовий потенціал України ще не використовується з відповідною ефективністю, і тому зміна зовнішньої політики в економіці створює підґрунтя для інтенсифікації економічних зв'язків нашої країни з іншими державами.

Це зумовлено передусім необхідністю підвищення продуктивності праці й ефективності використання трудових і матеріальних ресурсів; підвищення якості виробленої продукції, а також усунення кризового стану в країні [5].

Встановлення прямих зв'язків між Україною і сусідніми державами, залучення українських підприємств до розробки значних регіональних проектів, формування в різних областях і містах організаційних та комерційних структур створили підґрунтя для масштабного трансрегіонального співробітництва.

Міжнародну інтеграцію слід розуміти як процес зближення і поступового об'єднання національних економічних систем, що є найрозвиненішою формою інтернаціоналізації господарського життя [6].

Ще у 1982 році Дж.Несбіт визначив такі ключові фактори інтеграції: перехід від індустріального суспільства до інноваційного, від розвитку техніки до високих технологій, від національної економіки до світової, від короткострокових завдань до довгострокових, від централізації до децентралізації, від інституційної допомоги до самопомоги, від представницької демократії до безпосередньої, від ієрархії до мереж, від Півночі до Півдня, від альтернативного вибору "або/або" до розмаїття вибору. Тенденції самостійності та збільшення ролі окремих регіонів у розвитку національних економік отримали назву "парадокс Нейсбіта", яка полягає в тому, що чим стійкішими є внутрішні зв'язки суспільства, тим вищий є рівень його економічної та соціальної консолідації, чим повніше реалізуються його внутрішні ресурси, тим ефективніше воно використовує переваги інтеграційних зв'язків і адаптується до умов глобального ринку [7].

Як показує досвід розвитку провідних країн світу, всі суперечності розвитку глобального господарства проявляються й на регіональному рівні. Найбільшого впливу на регіональний розвиток мають такі суперечності: єдність та боротьба глобального та локального, уніфікації та диференціації, розповсюдження та концентрації.

Економічна глобалізація підтверджує, що регіони стають повноправними учасниками міжнародних економічних відносин, їм належить значна роль у національних та світогосподарських процесах, але разом з тим необхідно враховувати також ідентифікацію та захист особливих місцевих конкурентних переваг.

Регіональну політику держави можна розглядати в двох аспектах. По-перше, це означає політику, яку здійснює держава по відношенню до регіонів, і самі регіони в межах наданих їм прав і повноважень; а по-друге – регіональна політика зводиться виключно до дій держави, а тому в цьому

контексті можна говорити про державну регіональну політику [8], яка повинна сприяти підвищенню конкурентоспроможності регіону.

Російська вчена Н.Я.Калюжнова стверджує, що забезпечення міжнародної конкурентоспроможності регіону – це перша з проблем, яку можна назвати глобальною проблемою сучасності, тобто властивою регіонам різних рівнів у різних країнах [9].

Основними чинниками, що обумовлюють конкурентоспроможність регіону на національному рівні є: поява "нової конкуренції", яка виявляє дію закону нерівномірності економічного розвитку в умовах інтенсифікації глобалізації; поглиблення спеціалізації, укрупнення суб'єктів і розвиток територіально-функціональної спеціалізації, посилення вертикального поділу праці на інтелектуальні та інші види діяльності між окремими регіонами; застарілі методи розробки ефективних національних конкурентних стратегій на регіональному рівні; виникнення "нової регіоналізації", тобто нових регіонів, які не пов'язані з теперішнім адміністративним поділом країни та відрізняються високою конкурентоспроможністю; створення сучасної економіки, яка ґрунтується на наукових дослідженнях [10].

Посилення глобалізаційних процесів для України на перший план висувують питання розвитку міжнародного співробітництва регіонів. Як показує аналіз ситуації економічного співробітництва країн на євразійському просторі, Україна має чималі перспективи достойно співпрацювати, брати участь і впливати на розвиток цілого ряду об'єднань: Євросоюз, СНД, ОЧЕС, ГУАМ, Балто-Чорноморська вісь, ЄЕП, ШОС. Виходячи із зарубіжного досвіду, слід зазначати, що нагальною задачею для країни є формування в рамках правового поля держави відповідної нормативно-правової основи для створення правових механізмів інтеграції регіонів до світового господарства відповідно до вимог сучасності.

Таким чином, оптимальна модель регіонального розвитку вимагає врахування досвіду запровадження регіональної політики країн ЄС, яка заснована на створенні умов, що дозволяють регіонам реалізовувати наявний потенціал і тим самим збільшувати їх внесок у розвиток національної економіки. Вирішення питань посилення конкурентоспроможності національних регіонів в умовах глобалізації потребує подальшого наукового опрацювання із вивченням зарубіжного досвіду, застосуванням теоретичних доробків аналітиків-науковців та досвіду фахівців у сфері зовнішньоекономічної діяльності та зовнішньої торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Оболенский В. Присоединение России к ВТО и ее участие в интеграции / В.Оболенский // Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 3. – С.17-26.
2. Владимирова И. Глобализация мировой экономики: проблемы и последствия / И.Владимирова // Менеджмент в России и за рубежом. – 2001. – № 3. – С.5-25.
3. Стратегія економічного та соціального розвитку України "Шляхом європейської інтеграції" на 2004-2015 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=493%E0%2F2004&c=1#Public>.

4. Про підтримку ініціативи щодо створення Конституційної Асамблеї : Указ Президента України від 21 лютого 2011 р. № 224/2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/13153.html>.
5. Данік О.Л. Економічний зміст національного промислового потенціалу України і діалектика його взаємодії із системою світового господарства: теоретичний аспект / О.Л.Данік // Вісник Хмельницького національного університету.– 2011. – № 2. – Т. 3. – С. 120-125.
6. Економічна енциклопедія : в 3 т. / Редкол.: ...С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Академія, 2000. – 864 с.
7. Нейсбит Дж. Мегатренды: десять новых тенденций, трансформирующих нашу жизнь / Дж. Нейсбит – М. : АСТ; Ермак, 2003. – 280 с.
8. Балян А.В. Міжнародне транскордонне співробітництво України та Угорщини в умовах розширення Європейського Союзу : автореф. дис.... д-ра екон. наук : 08.10.01 / Балян Ануш Валеріївна; Ін-т регіон. дослід. НАН України. – Л., 2006. – 36 с.
9. Калюжнова Н.Я. Конкурентоспособность российских регионов в условиях глобализации / Н.Я.Калюжнова. – М. : Теис (МГУ), 2004. – 526 с.
10. Брикова І.В. Теоретичні основи міжнародної конкурентоспроможності регіону / І.В.Брикова // Економіка та підприємництво : зб. наук. праць молодих учених та аспірантів. – К. : КНЕУ, 2006.– Вип. 17. – С. 61-70.